

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Posudek vedoucího práce

Autor práce: **Barbora Pourová**

Název práce: **Souvislost environmentálně šetrného chování se sociálním statutem jedince**

Autor posudku: **Eva Richter**

Návrh klasifikace práce: **dobře**

Základní charakteristika práce.

Předložená diplomová práce se zabývá vztahem environmentálně šetrného chování a sociálního statusu, a to rámcově v celé šíři tohoto vztahu. Práce obsahuje autorčin vlastní empirický výzkum (dotazníkové šetření doplněné tříděním 1. a 2. stupně), který se zaměřuje již více konkrétně na to, jak jsou různé druhy environmentálně šetrného chování vnímány českou veřejností z hlediska toho, zda přispívají k zvýšení sociálního statusu vykonavatele, nebo ne, popř. jak je takové chování motivováno (finančně či záměrem snížit vlastní dopad na životní prostředí).

KONCEPČNÍ STRÁNKA PRÁCE

Má práce jasně formulovaný záměr, cíl, výzkumnou otázku a odpovídají jim závěry?

Cíl práce není v úvodu textu nijak konkrétně stanoven. Výzkumná otázka (včetně konkretizující podotázky) je formulována velmi široce a vágně. Autorka se nikde v úvodu nezabývá rovinami či podobami vztahu environmentálně-signifikantního chování a sociálního statusu (např. vztah motivace k výkonu takového chování a sociálního statusu aktéra, nebo nakolik určitá chování zvyšují status, propůjčují dojem vyššího statusu, či takový status demonstrují – statusotvornost chování a chování jako statusový symbol). Čtenář tedy v Úvodu netuší, co vše se pod takto obecně a vágně formulovanou otázkou může skrývat a jakým směrem se autorka chce vydat. Nepomáhá ani shrnutí struktury práce, které je v úvodu, protože i to je velmi obecné a vágní (např. „Empirickým východiskům práce se bude věnovat druhá kapitole mé diplomové práce a představím v ní převážně zahraniční výzkumy týkající se souvislosti okázalé spotřeby a environmentálně šetrného chování. V této kapitole budou představeny mé hypotézy pro další část práce.“, str. 5, ... nic neříká o konkrétních východiscích či uchopení zkoumaného vztahu). Otázku by bylo dobré přeformulovat na základě diskuse toho, jak spolu vlastně environmentálně šetrné chování a sociální status mohou všelijak souviset a kterou tuto souvislost se autorka rozhodla uchopit a jak. To by pomohlo konkretizaci záměru, která by ve výsledku prospěla celé práci.

Závěry práce stanovené otázky neodpovídají, protože se omezují na závěry provedeného výzkumného šetření, které původně mělo hrát spíše doplňující roli – autorka v závěrech opomíjí velkou část vlastní teoretické části práce, která tak do závěrů nevstupuje. Závěr práce tak osobně považuji za slabý navzdory tomu, že autorka v práci předkládá dostatek podnětů, které by mohly vést k závěru mnohem silnějšímu. I v empirické části samotné jsou ale závěry podle mne neadekvátní – jsou často do velké míry spekulativní, nepodložené daty, domýšlející souvislosti, pro které autorka v textu neposkytuje dostatečnou oporu v textu, nebo se tato opora ztrácí ve struktuře textu.

Má práce adekvátně stanovenou a jasně vyloženou metodu a postup řešení?

Kombinaci rešerše odborné literatury a vlastního dotazníkového šetření považuji za adekvátní stanovené výzkumné otázky. O postupu rešerše literatury autorka neposkytuje informace. Dotazníkové šetření je popsáno dostatečně.

Jsou jednotlivé části práce (zejm. teoretická a empirická) vyvážené a vhodně propojené, vytváří text konzistentní celek?

Autorka propojuje přinejmenším část teoretické části a empirickou část skrze formulaci hypotéz založených na závěrech existujících výzkumů, což oceňuji. Chybí ale využití první, obecnější, části teoretické části a závěrečná syntéza (v závěru do značné míry převládají pouze výsledky empirické části práce), což je škoda, protože autorka má rozhodně potenciál provést zajímavou a přínosnou syntézu, což ostatně naznačuje už přístup k interpretaci empirických dat.

Jsou argumentace a text práce a vystavěny logicky, jasně, srozumitelně? Má práce přehlednou strukturu?

Struktura práce je na mnoha místech nepřehledná (viz také dále pro jednotlivé části práce). Práce obsahuje značné množství nerelevantních částí. Např. celá část diskuse 6.2 je v práci zcela zbytečná a nevidím přímou souvislost této části s celkem práce a s výzkumnou otázkou.

OBSAH PRÁCE

Hodnocení kvality teoretické části práce (relevance k tématu a záměru práce, šíře a hloubka, vhléd autora do problematiky, samostatnost, originalita zpracování,...).

Celkově autorka provedla poměrně rozsáhlou rešerši literatury a v oblasti se dobře zorientovala, v předložené práci nicméně klouže poměrně po povrchu bez hlubší analýzy a diskuse. Autorka nad výzkumy i výsledky umí přemýšlet a nabízí i zajímavé vhledy, velmi často se ale pouští do úvah, pro které nenabízí v práci dostatečnou argumentační oporu.

- Výběr odborného pojmu z „nabídky“ obdobně nebo synonymně užívaných pojmů by neměl být proveden na základě toho, s čím se autorka setkala jako s prvním (str. 6 – pojem „environmentálně šetrné chování“).
- Uhlíková stopa (str. 6-7) je pouze jednou z možností, jak měřit dopad lidské činnosti, a to ještě dopad na množství uhlíku, spíše než na stav životního prostředí jako celku. Není mi rovněž jasné, jakou roli plní tato část textu ve struktuře kapitoly či celé práce.
- Představení jednotlivých teorií v kapitole 1 nemá jasný smysl v celku textu ani vlastní strukturu, která by jednotlivé teorie jakkoliv propojovala a navazovala a následně svazovala s celkem. Tato část je také významně založena na jediném zdroji.
- Poněkud matoucí je i představení různých typů environmentálně šetrného chování, protože se ve struktuře nerozlišeně objevují dvě až tři klasifikace (nahrazovací x omezovací; aktivistické x neaktivistické – veřejné x soukromé). Zároveň se tu již naznačují některé trendy zachycené ve výzkumu vztahu jednotlivých typů chování se sociálním statutem.
- Část 2 je příliš obecná a málo se vztahuje k ústřední otázce práce.
- „Attitude-behavior gap“ se překládá jako mezera mezi postojem a chováním, ne přístupem a chováním, protože slovo „přístup“ tu může být chápáno ve více významech (např. i jako dostupnost).

- Část 3 tvoří jádro teoretické části práce a je skrze hypotézy dobře propojena s empirickou částí, jakkoliv mi celková struktura této části nepřijde příliš přehledná (některá subtémata se objevují vícekrát na různých místech apod.).

Hodnocení kvality empirické části práce (adekvátnost použitých metod a postupů vzhledem k cíli práce, správnost aplikace metod a postupů, prezentace a interpretace výsledků,...).

Empirická část práce bohužel do značné míry trpí tím, že byla zpracována příliš narychlo. Uspěchaná rozhodnutí ve fázi přípravy dotazníku snížila kvalitu dat a nedostatek času při zpracování vedl nedostatečné kvalitě analýzy a interpretace.

Zajímavé údaje podle mého názoru poskytuje Tabulka č. 8 ukazující vztahy mezi volbami různých chování v otázce na vnímané zvyšování sociálního statusu a v otázce na souvislost s ochranou životního prostředí, a to zejména na diagonále. Autorka nikde bohužel nezmiňuje, zda byl výběr chování kódován jako 1 a „nevýběr“ jako 0, ale předpokládám, že byl. Pokud ano, na diagonále vidíme pozitivní vztah mezi výběry v obou otázkách pro celou řadu chování, přičemž koeficienty jsou u všech až na jednu výjimku (Nákup bio potravin) statisticky významné na hladině 0,05 (to může být nicméně i výsledkem primingu z první otázky). To nám v zásadě říká, že ti, kteří dané chování vnímají jako zvyšující sociální status jej také častěji volí jako spojené s ochranou životního prostředí. To autorka ale nikde sama nezmiňuje. Naopak se v interpretaci výsledků do značné míry zamotává. Interpretuje i vztahy mimo diagonálu, jejichž interpretace by nikdy nebyla zcela jednoznačná a bylo by třeba prozkoumat vstupní čtyřpolní tabulku, abychom vztahu porozuměli lépe (jak např. rozumět tomu, že lidé, kteří volili nákup bio potravin jako chování spojené s ochranou životního prostředí statisticky významně méně často volili nelétání letadlem jako chování zvyšující sociální status a *vice versa*?). Obávám se, že sama autorka zcela nerozumí tomu, o čem získané koeficienty vlastně vypovídají. Nejsem si rovněž jistá, co autorka myslí závěrečnou větou celé této části: „Vzhledem k tomu, že často korelovaly jednotlivé možnosti samy se sebou, řekla bych, že respondenti vybíraly takové možnosti, které sami znali a byly jim blízké“ (str. 50).

- Jízdu MHD a na kole považuji v rámci operacionalizace spíše za nahrazovací chování než za chování omezovací, jakkoliv chápu, že výsledkem je omezení jízdy automobilem.
- Autorka nezduodňuje výběr pěti položek NEP škály, přičemž se domnívám, že toto zkrácení v podstatě znehodnocuje NEP škálu jako měřící nástroj. Přidání šesté položky rovněž postrádá zdůvodnění. Z textu mi ani není jasné, zda má položka původ v „dosud nezveřejněné“ verzi NEP škály, nebo zcela jiné škály (str. 31). Nepoužitelnost uvedených položek pro vytvoření indexu se ostatně ukazuje i v položkové analýze (Tabulka 3). Autorka by podle mne udělala lépe, kdyby zkrácenou baterii NEP vůbec nepoužila, neboť v analýze není v zásadě potřeba (a použita).
- V popisu vzorku a sběru dat není uveden zdroj kvót pro kvótní výběr.
- Autorka netestuje statistickou významnost rozdílů při třídění 2. stupně (viz např. Tabulka č. 5 a k ní doprovodný text na str. 37-38).

Hodnocení diskuse a závěrů práce (soulad interpretací a závěrů s výsledky empirických analýz, provedení diskuse závěrů, snaha o vysvětlení závěrů a jejich argumentace, zodpovězení výzkumných otázek, naplnění cílů práce).

Značná část diskuse je pro výzkumnou otázku práce zcela nebo převážně nerelevantní (viz také výše v části o struktuře textu).

Další bylo shrnuto v části k cílům práce výše.

FORMÁLNÍ ASPEKTY PRÁCE

Hodnocení naplnění kritérií odborného textu (rozsah práce (BP 72-126 tis. znaků, DP 108-162 tis. znaků) citační normy, odkazy, popis datových zdrojů, jasnost odlišení myšlenek autora od převzatých, seznam literatury atd.)

Práce formálně splňuje kritéria kladená na diplomovou práci. Autorka podle mě řádně cituje. V Úvodu práce chybí odkazy na díla Veblena a Bourdieuho věnující se okázalé spotřebě a chování (popř. sekundární zdroje o tom pojednávající).

In-textové odkazy na zdroje jsou často špatně provedeny (např. odděleny závorkami, i když jdou přímo za sebou, vnořené závorky apod., viz např. str. 6 uprostřed). Seznam použité literatury se neodrážkuje.

Hodnocení vhodnosti a úplnosti využití informačních zdrojů (literární prameny, databáze, zahraniční literatura, datové zdroje,...)

Autorka zpracovala úctyhodné množství zahraničních zdrojů, část z nich ale ne zcela relevantních (jsou užity převážně v těch částech textu, které jsou samy nerelevantní pro stanovenou výzkumnou otázku).

Hodnocení jazykové, stylistické a grafické úrovně práce (grafická úprava, členění textu, označení příloh, zpracování tabulek, grafů, schémat atp.)

Gramaticky a stylisticky je práce na dostačující úrovni, byť obsahuje celou řadu překlepů či neučesaných zásahů do textu. Graficky je práce celkově v pořádku až na dílčí problémy:

- V obsahu práce zůstal chybný odkaz na číslo stránky Přílohy 2.
- Do textu byly přímo vloženy strojové výstupy statistického software (Tabulka č. 3 na str. 32), které nebyly nijak upraveny. To osobně považuji za neadekvátní prezentaci výstupů, a to i kvůli anglickému jazyku výstupů a nadbytku údajů, které čtenář v práci nepotřebuje.
- Většinou hovoříme o výsledcích analýzy, či jenom o výsledcích spíše než o „výsledcích dat“ (název kapitoly 5 na str. 36).

Další poznámky

Abstrakt práce je pro čtenáře neobeznámeného s obsahem celé práce zčásti nesrozumitelný (není například vysvětleno, co znamená „2. místo“ apod.). O použitých metodách je v něm příliš málo informací. Bylo by proto dobré doplnit základní charakteristiku provedeného šetření a formulace otázek. Je nicméně dobře, že obsahuje nástin závěrů.

Celkové hodnocení práce

Předložená práce má celou řadu problémů, které podle mého názoru plynou z nedostatku času. Myslím, že je to škoda, protože autorka v práci prokázala schopnost práce s literaturou, navrhnout design výzkumu a zpracovat jej, ale nevyužila tyto schopnosti naplno. Pokud by měla čas se všem částem práce věnovat více, prohloubit je, lépe propojit, provést syntézu závěrů, došla by jistě i k zajímavějším a přínosnějším výsledkům.

Celá řada problémů, které zde zmiňuji, jsou velmi dílčí drobnosti, jejich výčet slouží hlavně k tomu, aby autorka pro svou budoucí práci věděla, kde všude dávat pozor. Práce nicméně obsahuje i závažnější koncepční problémy a pod jejich vahou doporučuji práci k obhajobě s navrženým hodnocením *dobře*.

Otázky a náměty k obhajobě

1. Co autorka myslí závěrečnou větou celé této části: „Vzhledem k tomu, že často korelovaly jednotlivé možnosti samy se sebou, řekla bych, že respondenti vybíraly takové možnosti, které sami znali a byly jim blízké“ (str. 50)?
2. Jak např. rozumět tomu, že lidé, kteří volili nákup bio potravin jako chování spojené s ochranou životního prostředí statisticky významně méně často volili nelétání letadlem jako chování zvyšující sociální status a *vice versa*?

Datum: 24. 8. 2022

Podpis: